

Estenstadmarka – en skog med et stabilt fuglesamfunn

Av Olav Hogstad

Fuglearter som tidligere var relativt tallrike i jordbrukslandskap, har avtatt i antall de siste 15 – 20 årene (Hogstad 2008). I Strinda har dette ført til at arter som blant andre sanglerke, gulspurv, vipe og storspove har avtatt sterkt eller forsvunnet. Fugler reagerer vanligvis raskt på endringer i omgivelsene og kan derfor brukes som tegn på om det går

godt eller dårlig med miljøet. En tilbakegang hos arter kan indikere endring i miljøets «helsetilstand»; et resultat av menneskelig påvirkning, eventuelle forurensninger eller klimaendringer.

En undersøkelse av spurvefuglsamfunn i Estenstadmarka viser imidlertid få og små endringer fra 1960-årene fram til i dag. Er Estenstadmarka spesiell med sin

Året er 1933. Partier av Estenstadmarka er fortsatt åpne eller delvis bevokst av løvtrær. I området rundt Estenstaddammene var det tidligere flere gårder med dyrkamark og beiter (Ulseth 2001). Strinda kommune kjøpte disse eiendommene i 1910 og etablerte vannverk for Strinda. Den vestligste av dammene, Tømmerholtdammen, ble tømt i 1928 for fjerning av myrmasse og ble klar for fylling av vann i oktober 1933 (Björgum 2001). Bortsett fra områder ved Tømmerholt gård ble mesteparten av jordbruksarealet tilplantet. Det åpne feltet til høyre i bildet er "Speidersletta", et mye brukt sted for speidere før og de første årene etter krigen. Estenstadhytta (bygget i 1958) ligger noen 10-talls meter nord for Speidersletta. Foto: Anton Røske. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Skogen (begge bilder over) er dominert av gran med enkelte innslag av furu og forskjellige løvtrær. Flere steder finnes hogstmoden skog. Snauhogst av mindre felt opp gjennom årene synes ikke å ha innvirket særlig på antall fuglearter eller tettheten av fuglene. På slike felt vokser det raskt opp bjørk og rogn i tillegg til nyplantinger av gran. I skogkanten mot slike felt øker gjerne tettheten noe av løvsanger og gransanger. Juni 2013. Foto: Olav Hogstad.

fleraldrete skog, mosaikk av relativt små åpne flater, felt med forskjellig sammensetning av bar- og løvtrær og varierte topografi?

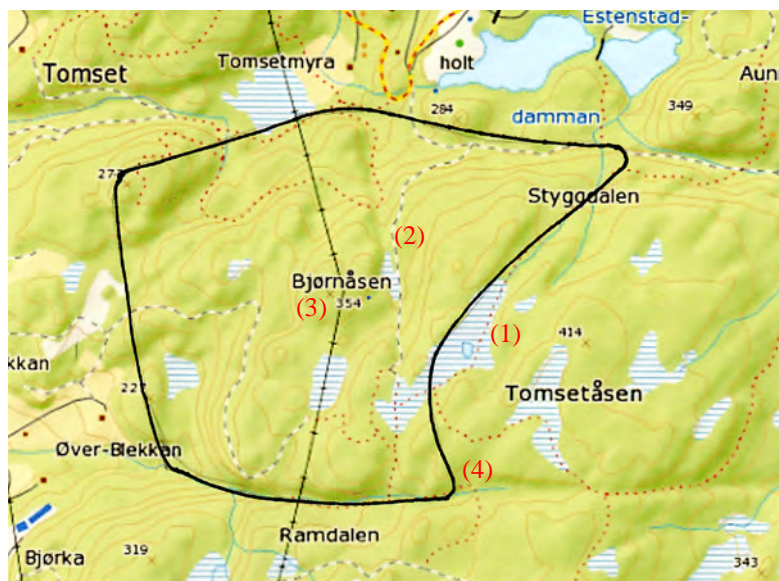
Skogen

Skogen i Estenstadmarka er av relativt ny dato. Tidlig på 1900-tallet ble store deler av marka mer eller mindre snauhogd. Etter at tømmeret var drevet ut, ble alt øvrig salgbart av ved og staur tatt. Fra 1920 og årene framover ble det plantet gran og en del furu, og inntil 1937 var det ut-satt 61 000 planter (*Strinda bygdebok* 1947). På slutten av 1940-tallet og et par tiår framover ble det plantet vanlig gran og furu – bortsett fra et lite felt med sitkagran som ble plantet i 1957 (Ulset 2001).

Undersøkelsen

I årene 1960-72, 1985-86, 2000-01 og 2010-14 undersøkte jeg spurvefuglsamfunnet i den sørlige delen av Estenstadmarka. Spurvefugler er en gruppe som omfatter våre småfugler som blant andre meiser, troster, bokfink, rødstrupe og dessuten også de noe større kråkefuglene som bl.a. kråke, skjære og nøtteskrike. Antall observasjoner av arter som viste tegn til hekking ble notert i hver av de

fire periodene. Den relative tettheten (den prosentvise andel av det totale antall observasjoner hos de forskjellige ar-

Utsnitt av kart over Strindamarka (fra www.norgeskart.no). Det undersøkte området er innrammet og utgjør et omtrentlig areal av 1500 dekar.

Østligste del av undersøkelsesområdet slik det så ut i oktober 1972. Lomtjønnyra med Lomtjønna (1), Svartjønna (2) og Bjørnåsen (3). Feltet under høyspentlinja ga gode hekkeforhold for trepiplerka som foretrekker åpne felt i skog. Østligste del av Ramdalen sees som et langsgående mørkt felt øverst til høyre (4). Det åpne partiet bak i bildet er Sellesmyra, en ypperlig arena for spillende orrhaner på 1960-tallet. I dag er flere av de åpne feltene delvis vokst igjen. Foto: Olav Hogstad.

Sørligste del av undersøkelsesområdet. Det lyse partiet øverst midt på bildet er bratt ur ned fra Bjørnåsen, mens det lyse partiet nederst til høyre er det bratteste partiet av Ramdalen. Øverst til venstre synes litt av Tomsetmyra. Oktober 1972. Foto: Olav Hogstad.

Basen for undersøkelsen, ei lita hytte på 3 x 4 m plassert omtrent midt i undersøkelsesfeltet, sto klar 1. mai 1959. Siden kartleggingen av fuglesamfunnet ofte startet i 5-tida om morgenen, var hytta god å ha. Hytta er fortsatt i utmerket stand og er kjent som HAMLET for innvidde. Navnet er basert på første bokstav i etternavn og fornavn hos de tre 15-år gamle kameratene som bygde hytta (Leif Hogstad, Einar Aas, Terje Melkstavik). Foto: Olav Hogstad.

tene) i 2013 – 14 er sammenlignet med resultatene fra første periode (1960 – 72).

Spurvefuglsamfunnet

Artsmangfold

Antall arter i området har holdt seg stabilt; fra 32 til 34. Hele 29 arter (74 prosent) av totalt 39 ble registrert i alle de fire periodene som ble undersøkt. De

øvrige artene var fåtallige og manglet i en eller flere av periodene. «Varmekjære» arter som hagesanger, munk og gulsanger ble sett bare i år med høy mai-temperatur, mens konglespesialisten grankorsnebb hekket bare i år med rik kongleproduksjon.

Gulspurv og buskskvett forsvant da et åpent område i utkanten av feltet vokste igjen med busker. Blåmeis, ravn og

Blåmeis, ravn og sibirnøttekråke (underart av nøttekråke som hekker stort sett bare på Østlandet) var blant de "nye" artene fra 2000-tallet. Foto: Ingar Jostein Øien.

De tre barskogsmeisene, øverst fra venstre: toppmeis, svartmeis og granmeis, og nederst finkefuglene bokfink, grønnsisk og dompap, hekket i alle fire periodene og var blant de mest stabile i antall. Foto: Ingar Jostein Øien.

sibirnøttekråke (underart av nøttekråke) var «nye» arter fra 2000-tallet. Etter en invasjon av sibirnøttekråke i Midt-Norge høsten 1995, hekker underarten fortsatt flere steder i Trondheimsområdet i 2015.

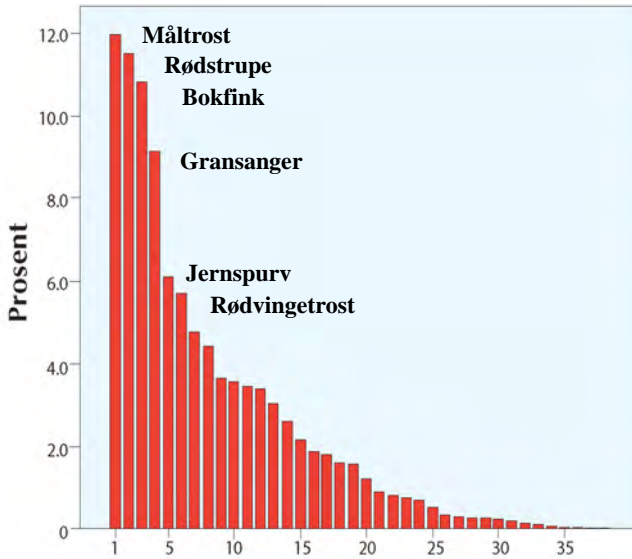
Samfunnsstruktur

Fem arter utgjorde halvparten (49 prosent) av samfunnet i 1960-72: måltrost, rødstrupe, bokfink, gransanger og jern-

spurv, som hver hadde en relativ tetthet mellom 6 og 12 prosent. De samme artene, unntatt jernspurv som ble erstattet med løvsanger i 2013-14, utgjorde samlet 53 prosent av samfunnet i denne perioden.

Stabilt fuglesamfunn

En sammenligning av artenes relative tetthet i perioden 2013-14 med 1960-72, viser at rødstrupe, svarttost, måltrost,

Fordeling av de 38 artenes gjennomsnittlige relative tetthet (prosentvis andel hver art hadde av det totale antall observasjoner) i 1960 - 72 og 2013 - 14. De seks mest tallrike artene er 1=måltrost, 2=rødstrupe, 3=bokfink, 4=gransanger, 5=jernspurv, 6=rødvingetrost.

rødvingetrost og kjøttmeis har økt ubetydelig (1,2 til 2,2 prosent), mens trepiplerke, gjerdsmett, jernspurv, gransanger og bjørkefink har vist en liten nedgang (1,2 til 3,2 prosent). De øvrige artene har ikke endret tetthet (mindre enn 1 prosent endring).

Andre arter enn spurvefuglene

Blant fuglene som oftest høres før vi får øye på dem, er hakke-spettene. De trommer – en adferd som er unik i fugleverdenen. Spettene hamrer nebbet mot et underlag slik at det lages høye og rytmiske serier av

Disse fem artene utgjorde halvparten av samfunnet i årene 1960-72: måltrost, bokfink, rødstrupe (øverst), gransanger og jernspurv (nederst). De samme artene, unntatt jernspurv som ble erstattet med løvsanger i 2013-14, utgjorde samlet 53 prosent av samfunnet i denne perioden. Foto: Ingar Jostein Øien.

Fordeling av 38 spurvefuglarter basert på deres gjennomsnittlige relative tetthet i hekketida i 1960-72 og 2013-14. Arter observert bare i 1960-72 er merket med *, bare i 2013-14 med **.

Over 5%	1-5%	Under 1%
jernspurv	trepplerke	linerle
rødstrupe	gjerdesmett	buskskvett*
måltrost	rødstjert	møller
rødvingetrost	svarttrost	hagesanger*
gransanger	gråtrost	munk
bokfink	løvsanger	gråfluesnapper
	fuglekonge	svarthvit fluesnapper
	toppmeis	stjertmeis*
	svartmeis	kjøttmeis
	granmeis	trekryper
	kråke	nøtteskrike
	bjørkefink	skjære
	dompap	sibirnøttekråke
	grønnsisik	grønnfink
		gulspurv*
		gulsanger**
		ravn**
		blåmeis**
Totalt:		
55%	39%	6%

lyder. De holder gjerne til i «gammelskogen» hvor de finner insekter som holder til under barken eller i veden. Svartspett, tretåspett og flaggspett er vanlige arter i Estenstadmarka; de hakker ut nytt reirhull hvert år, noe som gjør dem viktige for andre hullrugende fugler som ikke hakker ut reirhull selv. Blant disse er meiser, svarthvit fluesnapper og rødstjert. Også den lille spurveugla og perleugla, vanlige arter i

år med mye mus, er avhengige av spettes gamle reirhull. Takket være noen store fuglekasser som fugleinteresserte har hengt opp, hekker også kattugle i marka.

Hønsefuglene storfugl, orrfugl og jerpe var mer tallrike på 1960-tallet enn nå, mens ringdua har økt betraktelig. I mai flyr rugda i spillflukt lavt over tretoppene og markerer sitt territorium («rugdetrekk»). Av rovfugler er spurvehauken arten som sees oftest – den jakter på alt fra den knøtt lille fuglekongen på 5-6 gram til halvkilos tunge ringduer.

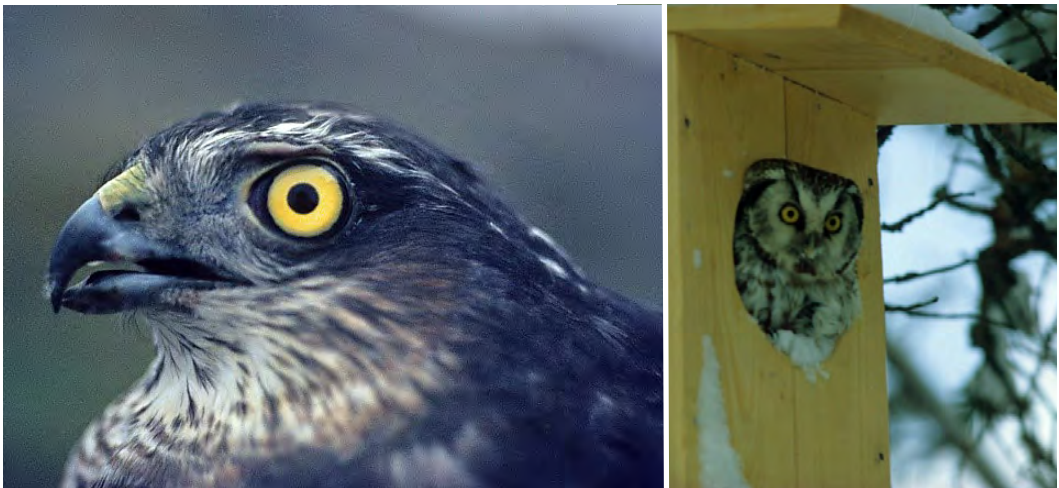
Små variasjoner

Til tross for mindre variasjoner, har spurvefuglsamfunnet i Estenstadmarka vist en bemerkelsesverdig stabilitet gjennom de rundt 50 årene fra 1960 fram til 2014.

Årsaken til denne stabiliteten er vanskelig å forklare. Situasjonen i Estenstadmarka er imidlertid ikke spesiell. Denne undersøkelsen forsterker tilsvarende resultater fra andre undersøkelser av bestandsutviklingen av hekkefugler i barskog i Norge i løpet av de siste 15-20 årene. Stabiliteten i fuglesamfunnet stemmer også i stor grad med relativt små bestandsendringer av flere spurve-

Hakkespettene tretåspett og svartspett etterlater seg tydelige spor. Om våren "ringer" tretåspetten ofte bartrær for å spise kvae; serier av små hull hakkes i barken slik at kvaen pipler ut. På bildet sees de små hullene som er en centimeter vide og ordnet i horisontale rekker rundt stammen. Til høyre: Hull etter den halvmetre store svartspetten som lever av trelevende insekter, særlig stokkmaur som den finner i margveden. Foto: Ingar Jostein Øien (tretåspett) og Olav Hogstad.

Den 25 cm store perleugla (til høyre) lever hovedsakelig av smågnagere som klatremus og skogmus, men kan også ta mindre fugler. Den hekker gjerne i litt større fuglekasser. Spurvehauken er småfuglenes kanskje farligste fiende. Mens perleugla hekker bare i år med mange smågnagere, finnes spurvehauken året gjennom i Estenstadmarka og sees ofte nær bebyggelsen.

Foto: Olav Hogstad.

Den 13. desember 2013 herjet stormen "Ivar" store deler av Midt-Norge, og i Estenstadmarka resulterte det i flere områder med trebrekk, velt og rotrykk. Liggende trær som ikke ble fjernet året etter ga gode vilkår for granbarkbiller - en farlig fiende for skogen, men god næringskilde for hakkespetter. Foto: Olav Hogstad.

fuglarter i granskog i Nord-Europa de siste par 10-årene. Faktorer som har medvirket til disse endringene har trolig mindre med skogen å gjøre, men sannsynligvis mer med faktorer forbundet med fugletrekket eller miljøforandringer i overvintringsområdene.

Takk til Ingar Jostein Øien som vederlagsfritt har levert fuglebildene.

Kilder

Bjørgum, Finn: "Estenstadvann – til glede og besvær i 84 år". *Årbok for Strinda historielag* 2001.

Hogstad, Olav: "Fugler i Strindaområdet for 50-60 år siden og i dag". *Årbok for Strinda historielag* 2008.

Strinda bygdebokkomite: *Strinda bygdebok. Bind 2*, 1947. Trondheim.

Ulseth, Reidar: "Estenstadmarka". *Årbok for Strinda historielag* 2001.

Olav Hogstad, f. 1937, er professor emeritus i zoologi ved NTNU.

Strinda historielag 20 år

Av Solveig Solem

2016 er et merkeår for Strinda historielag. Det er 20 år siden laget startet sin virksomhet med 51 medlemmer (se "Slik begynte det"). Virksomheten i laget har vært i stadig fremgang når det gjelder medlemstall og oppmøte på møtene våre. Styret tolker dette som bevis på at stadig flere, ikke minst personer som har flyttet til "vårt" område, synes det er interessant å få innblikk i hvordan utviklingen har vært på Strinda opp gjennom tidene og hva som finnes av minner fra den gang. "Gamle" strindinger deler også i stor grad denne interessen når vi ser at antall medlemmer stadig øker og på hvor mange av disse som kommer på møtene våre.

Vi har valgt i stor grad å konsentrere oss om utviklingen på Strinda, i skolekretsene Åsvang, Berg, Eberg, Strindheim, Charlottenlund, Brundalen og Solbakken. Historielagene Nardo og Bratsberg, Byåsen, Lade og Ranheim dekker sine områder i gamle Strinda.

Virksomheten vår har vært medlemsmøter, Årboka i de siste 16 årene og

WikiStrinda siden 2008. Vi har vært heldig med å skaffe oss dyktige foredragsholdere og forfattere som deler sine kunnskaper med oss.

Det er varierte tema som har vært tatt opp. Som eksempler på foredragstitler kan nevnes: Forholdet mellom bymål og målet på bygdene i Trøndelag, Vegeta-

Strinda Historielag Trondheim, 24.04.1996

S T R I N D A   H I S T O R I E L A G

For et par år siden startet lederen for Frivillighetsentralen for Charlottenlund og Brundalen, Frode Einar Krogstad, arbeidet med å organisere et historielag for Strinda. Det har vært flere møter i Blindeforbundets Hus og noen ekskursjoner til Jonsvatnet og Estenstadmarka. Det er nå registrert 46 "medlemmer", og i mars måned sendte Krogstad et brev til disse "medlemmene" med navnene på 5 personer som hadde sagt seg villige til å danne et stiftelsesstyre for Strinda Historielag:

Kristofer Grendahl
Halfred Klingenberg
Asbjørn Johansen
Viktor Olsen
Ann Dahlqvist

I dette brevet ber Krogstad også om at "medlemmene" betaler medlemskontingent for 1996: kr. 100,-, som betales til

Strinda Historielag
v/ Ann Dahlqvist
Leistadgrenda 14
7047 Trondheim

Bankgirokonto 4200.33.35040

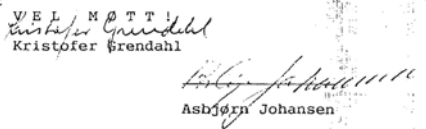
På denne bakgrunn inviterer ovennevnte stiftelsesstyre alle interesserte til

S T I F T E L S E S M Ø T E

Torsdag, 9. mai 1996 kl 19.00
i kommunal kantine i Brøsetvegen 168, 4. etasje
(både trapper og heis).

SAKLISTE

- 1 Valg av interimsstyre for tiden fram til årsmøte i oktober. På dette årsmøtet vil det også foreligge forslag til lover eller vedtekter.
- 2 Kåseri ved førsteamanuensis Ola Stemschaug: STADNAMN SOM KJELDE TIL HISTORIA VÅR - SÆRLEG MED TANKE PÅ NAMN PÅ STRINDA.
- 3 Eventuelt

 Kristofer Grendahl
 Asbjørn Johansen

Slik begynte det